

Το ξεχειμώνιασμα των Βλάχων του Μετσόβου: Αφηγήσεις και βιοϊστορίες (Σοφία Μπούμπα, Εκπαιδευτικός- Λαογράφος)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα έρευνα πραγματεύεται το ξεχειμώνιασμα των Βλάχων του Μετσόβου. Το ξεχειμώνιασμα στην κτηνοτροφία αποτελεί ένα φαινόμενο που συνίσταται στη μετακίνηση των κτηνοτρόφων ορεινών περιοχών. Οι κτηνοτρόφοι μεταφέρουν τα κοπάδια τους το φθινόπωρο από τα ορεινά σε πιο χαμηλού υψομετρικού περιοχές προς εύρεση λιβαδιών με ευνοϊκότερες κλιματολογικές συνθήκες, στα λεγόμενα χειμαδιά. Τη δε άνοιξη επιστρέφουν στις πατρικές τους εστίες και στα θερινά τους λιβάδια. Η μετακίνηση αυτή προς και από τα χειμαδιά καθώς και η παραμονή κτηνοτρόφων και ζώων στον τόπο του ξεχειμωνιάσματος ως την άνοιξη προσδιορίζει το ξεχειμώνιασμα. Ορόσημο για τη μετακίνησή τους προς τα χειμαδιά είναι η γιορτή του Αγίου Δημητρίου (26 Οκτωβρίου) και για την επιστροφή τους στον τόπο καταγωγής η γιορτή του Αγίου Γεωργίου (23 Απριλίου). Το λαογραφικό ενδιαφέρον του φαινομένου αυτού έγκειται στο ότι αρχικά αφορά στην εθνοπολιτισμική

Έπειτα,

στο ότι αναφέρεται στη χρονική περίοδο 20ου- 21ου αιώνα κατά την οποία η κοινωνία του Μετσόβου εμφάνιζε ακόμα έντονα στοιχεία «παραδοσιακότητας». Επίσης, στο ότι συνδέεται με ήθη και έθιμα, κυρίως κατά την αναχώρηση των κτηνοτρόφων για τα χειμαδιά και κατά την επιστροφή τους από αυτά. Ο ημινομαδικός χαρακτήρας των Βλάχικων πληθυσμών έχει άμεση συσχέτιση με το ξεχειμώνιασμα και αποτελούσε τρόπο ζωής που καθορίζει αντιλήψεις, νοοτροπίες, ήθη και έθιμα. Κατά συνέπεια, εντρυνώντας στο ξεχειμώνιασμα μπορεί να γίνει περισσότερο κατανοητό το πολιτισμικό σύστημα που ανέπτυξαν οι Βλάχοι κατά την περίοδο ενασχόλησής τους με την κτηνοτροφία.

Η έρευνα συμβάλει επιπλέον στο να γίνουν πιο αντιληπτές οι δυσκολίες της ημινομαδικής κτηνοτροφίας και οι λόγοι σταδιακής εγκατάλειψής της από τις νεότερες γενιές όταν άλλαξαν τα κοινωνικο-οικονομικά δεδομένα της εποχής. Το ξεχειμώνιασμα μελετήθηκε μέσα από το υλικό που συλλέχθηκε από ημι-κατευθυνόμενες συνεντεύξεις με άνδρες και γυναίκες διαφορετικής δυναμικότητας, τσοπάνους, σμίχτες και τσέλιγκες, προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσο και σε ποιο βαθμό διέφεραν οι αφηγήσεις των μεν από των δε λόγω των παραμέτρων της έμφυλης οπτικής, της διαγενεακής και της οπτικής των διαφορετικών στρωμάτων εντός της κτηνοτροφικής ιεραρχίας. Η συνεισφορά της έρευνας αυτής στην ήδη υπάρχουσα βιβλιογραφία είναι πολυδιάστατη. Κατά πρώτον, έχει να κάνει με την ιδιαιτερότητα της πληθυσμιακής ομάδας που

μελετάται. Επιπλέον, η συγκεκριμένη ομάδα ερευνάται σε σαφή χωροχρονικά πλαίσια. Τέλος, το φαινόμενο προσεγγίζεται μέσα από αυτούσια αποσπάσματα συνεντεύξεων δίνοντας φωνή στα «σιωπηλά υποκείμενα». Αξίζει να σημειωθεί το γεγονός ότι οι διαφορές στα χαρακτηριστικά του δείγματος ως προς το φύλο, την ηλικία και τη θέση τους εντός της κτηνοτροφικής ιεραρχίας και ομάδας, οδήγησε σε πληθώρα αφηγήσεων και φώτισε ποικίλες πτυχές του ξεχειμωνιάσματος.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τέλη Ιουλίου 2014, Μέτσοβο. Στο πλαίσιο των εορταστικών εκδηλώσεων για την εορτή της Αγίας Παρασκευής (26 Ιουλίου) διοργανώθηκε μια αναπαράσταση του «Ashτιπτάρε» στην οποία οι συμμετέχοντες/ουσες παρουσίασαν το πώς αντάμωναν στο Μέτσοβο οι άνδρες κτηνοτρόφοι με τις οικογένειές τους μετά από μακρόχρονη απουσία των πρώτων, έξι περίπου μηνών, στα χειμαδιά. Αφού «ανταμώσανε» οι άνδρες με τις γυναίκες και τα παιδιά τους ξεκίνησαν τα τραγούδια και τον χορό, άλλοτε συνοδευόμενα από όργανα κι άλλοτε μόνο φωνές, παράλληλα με το φαγοπότι. Με το πέρας της εκδήλωσης έπιασα συζήτηση με έναν θείο μου περί της αναπαράστασης που μόλις είχαμε δει. Εκείνος φαινόταν προβληματισμένος. Μου είπε ότι δεν ήτανε έτσι το «Ashτιπτάρε» κι ότι θα έπρεπε να ασχοληθώ εγώ με αυτό, ως μεταπτυχιακή φοιτήτρια Λαογραφίας.

Από την μία πλευρά τα προσωπικά μου βιώματα (η πληθώρα των ιστοριών που έχω

ακούσει από παιδί από τον πατέρα μου, τους θείους, τις θείες για τα πρόβατα, την τότε ζωή, τις δυσκολίες, τις χαρές και τις λύπες) κι από την άλλη η αγάπη μου για το χωριό, για το Μέτσοβο, μα κυρίως για τους ανθρώπους του, μου έδωσε το έναυσμα να ασχοληθώ όχι απλώς με το «ασητιπτάρε», αλλά γενικότερα με το ξεχειμώνασμα των Βλάχων του Μετσόβου. Ο πολύ αγαπημένος μας θεός Σωτηράκης είχε πει αναφερόμενος στο πώς αντιμετωπίζουν τα παιδιά και τα εγγόνια του τις ιστορίες που τους αφηγείται από τη ζωή του: «Σε λέει «Σαν παραμύθι». Σαν... Αυτά που έχουμε περάσει 'μεις τα 'χουν σαν παραμύθια.» (ΣΥΝ.20). Με την εργασία αυτή δίνω, με το δικό μου τρόπο, τη σημασία και αξία που τους πρέπει στα «παραμύθια» αυτά.

Έτσι προέκυψε η παρούσα εργασία, στην οποία προσπάθησα να συνθέσω —κατά τα μέτρα του δυνατού— σαφή και «ολοκληρωμένη» εικόνα του ξεχειμωνιάσματος μέσα από τις αφηγήσεις και τις βιοϊστορίες [1] των πληροφορητών/τριών μου. Οι αφηγήσεις αυτές αφορούσαν άλλοτε προσωπικά τους βιώματα κι άλλοτε αφηγήσεις οικείων τους προσώπων, τις οποίες είχαν ακούσει πάμπολλες φορές, ώστε μπορούμε να πούμε ότι είχαν «γαλουχηθεί» με δαύτες.

Στις προθέσεις μου δεν ήταν ούτε «να ανυψώσω» κάποιους κτηνοτρόφους, ούτε «να χαντακώσω» κάποιους άλλους με την έρευνα αυτή, αλλά, μέσα από τις διηγήσεις που συνέλεξα, να αναδείξω τις πολλές και διαφορετικές πτυχές κι οπτικές του ξεχειμωνιάσματος μέσα από το πρίσμα/οπτική των αφηγητών/τριών μου. Στόχος μου, καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας, ήταν να κάνω τους πληροφορητές/τριές μου να νιώσουν οικεία μαζί μου, και να «ξεδιπλώσουν» —σαν

όμορφο μετσοβίτικο υφαντό— ένα κομμάτι της ψυχής τους, τις αναμνήσεις τους, τις σκέψεις τους, τα συναισθήματά τους γύρω από τα χειμαδιά και την κτηνοτροφία.

Μου 'χε κάνει πολλή εντύπωση μια παρατήρηση του ο κ. Μερακλή αναφορικά με το ιδεολογικό μήνυμα των λαϊκών παραμυθιών. Έλεγε (στα μαθήματά του) κι έγραφε (στα βιβλία του) ότι οι ήρωες των λαϊκών παραμυθιών, όσο έξυπνοι, θαρραλέοι, δυνατοί κ.λπ. κι αν είναι, ποτέ δεν καταφέρνουν κάποιο σπουδαίο επίτευγμα μοναχοί τους. Πάντα υπάρχει κάποιο ενδιαμέσο πρόσωπο που τους βοηθάει. «Πάντα κάποιο «κόκκινο ανθρωπάκι», «μια γυναίκα του δάσους», «μαγικά σκυλιά» ή κι άλλα ζώα, νεράιδες, γέροι, γριές, πεθαμένοι, στοιχεία της φύσης παρουσιάζονται στην κρίσιμη ώρα, απροσδόκητα, ακάλεστα και παρεμβάλλονται ανάμεσα στους ήρωες και τα έργα, που οφείλουν να διεκπεραιώσουν.» (Μερακλής, 1993, σ. 119). Νιώθω ότι ταυτίζομαι κατά κάποιο τρόπο με τους ήρωες των παραμυθιών. Το δικό μου «κατόρθωμα» ήταν η παρούσα μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, το οποίο όμως δεν θα μπορούσα να επιτύχω αν δεν είχα την πολύ σημαντική βοήθεια, όχι μόνο ενός «ενδιαμέσου» προσώπου, αλλά πολλών και διαφόρων. Ο/ Η καθένας/ καθεμία με τον δικό του/ της τρόπο συνέβαλε καθοριστικά στο «επίτευγμα» αυτό.

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Παραπομπή:

1. Η διαφορά των αφηγήσεων με τις βιοϊστορίες είναι ότι οι δεύτερες είναι υποκατηγορία των πρώτων. Ενώ οι βιοϊστορίες έχουν αυτοβιογραφικό χαρακτήρα, προέρχονται μέσα από τα βιώματά του/της πληροφορητή/τριας , οι αφηγήσεις συμπεριλαμβάνουν όχι μόνο τις βιοϊστορίες , αλλά και διηγήσεις που αναφέρονται σε περιστατικά που ο/η πληροφορητής/τρια έχει ακούσει —δεν έχει ζήσει ο/η ίδιος/α.